

LONCSÁK NOÉMI¹

VÁROSRÓL FALURA

Diplomás fiatalok vándorlási motivációi és életmódja az Észak-Alföld régióban

<https://doi.org/10.18030/socio.hu.2026.2.53>

Cikkazonosító: e202619

ABSZTRAKT

A tanulmány a diplomás fiatalok falvakba irányuló vándorlásának motivációit és életmódbeli sajátosságait vizsgálja az Észak-Alföld régió kistelepüléseiben. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a klasszikus gazdasági magyarázatokon túl milyen életmódbeli, értékorientációs és identitásbeli tényezők befolyásolják a falusi lakóhely választását. A kvalitatív módszertanra épülő empirikus vizsgálat 45 félig strukturált interjú elemzésén alapul, amelyeket 40 év alatti, diplomával rendelkező fiatalok körében készítettünk. Az eredmények azt mutatják, hogy a falvakba költözés vagy ott maradás komplex döntési folyamat, amelyben az életmód mint integratív dimenzió kiemelt szerepet játszik. A kutatás négy ideáltípusos csoportot azonosított: a helykötődőket, a familistákat, az életmódvándorokat és a megérkezetteket. A típusok eltérő társadalmi hátterekkel, értékrendekkel és életszervezési stratégiákkal jellemezhetők, ami rámutat arra, hogy a falusi tér különböző jelentésekkel telítődik a fiatal diplomások számára. Az eredmények árnyalják a jóléti és életmód-migráció elméleteit, és hangsúlyozzák, hogy a falusi lakóhelyválasztás nem pusztán gazdasági racionalitás mentén szerveződik, hanem az életminőség újradefiniálásához, a helyhez való kötődéshez és az egyéni életstratégiákhoz kapcsolódik. A tanulmány hozzájárul a dezurbanizációs folyamatok jobb megértéséhez, és rámutat az életmód szerepének fontosságára a migrációkutatásban.

Kulcsszavak: falu, migráció, fiatalok, életmód, vidéki dzsentrifikáció

¹ Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Politikatudományi és Szociológiai Intézet, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék; HUN-REN-DE High-tech Technológiák a Fenntartható Gazdálkodásban Kutatócsoport.

FROM CITY TO VILLAGE

Migration Motivations and Lifestyles of Young Graduates in the Northern Great Plain Region

ABSTRACT

This study examines the migration motivations and lifestyle characteristics of young graduates moving to rural villages in the Northern Great Plain region of Hungary. It aims to explore how lifestyle, value orientations, and identity-related factors shape residential decisions beyond classical economic explanations. The empirical analysis is based on 45 semi-structured interviews conducted with degree-holding individuals under the age of 40. The findings suggest that choosing a rural place of residence is a complex decision-making process in which lifestyle functions as a key integrative dimension. Four ideal-typical groups are identified: the locally attached, the familists, the lifestyle migrants, and the arrived. These groups differ in their social backgrounds, value systems, and life strategies, highlighting that rural space carries diverse meanings for young graduates. The results contribute to refining theories of amenity and lifestyle migration by demonstrating that rural relocation is not solely driven by economic rationality, but is closely linked to the redefinition of quality of life, place attachment, and individual life strategies. The study advances the understanding of counter-urbanization processes and underscores the importance of incorporating lifestyle into migration research.

Keywords: village, migration, youth, lifestyle, rural gentrification

VÁROSÓRÓL FALURA

DIPLOMÁS FIATALOK VÁNDORLÁSI MOTIVÁCIÓI ÉS ÉLETMÓDJA AZ ÉSZAK-ALFÖLD RÉGIÓBAN

BEVEZETÉS

A kistelepülések, falvak jövője fontos társadalomtudományi kérdéskörre vált, lakónépségük jellemzően csökkenő tendenciát mutat, miközben az elmaradottság és a marginalizálódás problémái is egyre erőteljesebben érintik ezeket a településeket. Egy település jövőjének alakulásában a fiatal értelmiségiekre jelentős szerep hárul. Azt, hogy egy falu társadalmi struktúrája miként fog változni, azt az ottmaradók és az odaköltözők társadalmi összetétele és alapvető jellemzői nagyban befolyásolják. A vándorlás, térbeli mobilitás kérdése központi eleme az aktuálpolitikáknak, a mindennapi és tudományos diskurzusoknak. A rurális térségek településeinek lakosságáról ugyanakkor még mindig kevés empirikus anyag születik. A falvakból történő elvándorlásnak mint domináns vándorlási iránynak – ahogyan minden migrációs típusnak – létezik egy ellenáramlata, az emberek egy csoportja napjainkban is kistelepülést választ lakóhelyének. Jelen empirikus kutatás középpontjában azok a – hagyományos migrációs motivációkat felsorakoztató elméletek oldaláról nézve – leginkább „irracionalisnak” tekinthető vándorlási döntések megismerései állnak, amelyek során egy fiatal, diplomászerzést követően egy városoktól távol eső faluba költözik, egy kisfalvat választ lakóhelyéül.

A kutatás célja a döntési tényezők megismerése, az interjúkban elhangzottak alapján tipikus életutak azonosítása, motivációs kategóriarendszer felállítása annak érdekében, hogy jobban értelmezhetővé váljanak a hazai dezurbanizációs folyamatok. Ugyan Magyarországon a belső migrációra a szuburbanizáció dominanciája a jellemző, amit azonban egyre többen megkérdőjeleznek, mivel a belső vándorlási folyamatok egyre gyakoribb célterületeivé válnak a kisebb települések, falvak és kisvárosok (Balogh–Kovács 2021). A települések közötti belső vándorlási egyenlegek kiegyenlítetttségének megszűnésére hívták fel a figyelmet Bálint és Obádovics (2018) is, akik kiemelték a községek növekvő nyereségeit a nagyvárosokkal szemben. A kistelepülések rendszerében kialakulnak a vándorlási szempontból kedvezőbb és kevésbé kedvelt térségek.

Az emberek mozgásának más és más kiváltó okai lehetnek, a mozgás leírására, magyarázatára a legalapvetőbb eszközöket a migráció elméleti apparátusa szolgáltatja. Kiemelt fókuszot kapnak azok a nemzetközi és hazai elméletek, amelyek valamilyen formában beemelik az életmód szerepét a vándorlási okok közé. Meg kívánom ragadni azokat a tényezőket, amelyek magyarázattal szolgálhatnak a diplomás fiatalok községekbe történő vándorlására, és hozzájárulhatnak a fiatalok döntési mechanizmusainak megértéséhez.

MIGRÁCIÓ ÉS ÉLETMÓD

A gazdasági tényezők által motivált migrációs elemek vizsgálata helyett, az életminőség a központi eleme azoknak a nemzetközi megközelítéseknek, amelyek a migrációs folyamatokat az életmóddal kapcsolják össze.

A kutatási téma szempontjából a jóléti migráció (*amenity migration*) folyamata, értelmezése kiemelt jelentőségű. A fogalmat az észak-amerikai hegyvidéki térségek vizsgálata kapcsán Moss vezette be 1986-ban, de már akkor felhívta rá a figyelmet, hogy egy folyamatosan növekvő társadalmi jelenségről van szó, amely a neoliberális kapitalizmus kibontakozásával más térségekben is megfigyelhetővé válik (Moss 2014).

A jóléti migráció általánosságban úgy határozható meg, mint a magasabb társadalmi státuszú városi vagy külvárosi lakosság vidéki, falusi térségekbe történő vándorlása, a jobb életmódbeli alternatívák és megélhetési lehetőségek miatt, mint például a természeti táj közelsége, a gazdag szabadidős lehetőségek, a helyi kultúra vagy a lokális értékek, tradíciók és hagyományok (Abrams et al. 2012). A fogalom elterjedtebb használata az új, atipikus foglalkoztatási formák elterjedésének (rugalmas és/vagy részmunkaidő, távmunka, önfoglalkoztatás stb.) köszönhető (Champion 1998), amely ugyanakkor a korábban említett neoliberális kapitalizmus egyik attribútumaként is értelmezhető.

A jóléti migráció – hívta fel rá a figyelmet Moss (1994) – minden történeti korszakban létező jelenség volt, a különbség az, hogy a megváltozott motivációk és a megnövekedett vándorlási képességek következtében jelentős mértékű növekedést és egyre szélesebb körű terjedést mutathat a jövőben. Moss a folyamat társadalmi hajtóerejét hat kulcsfontosságú tényezőben határozta meg: 1. a természeti környezet és a kulturális különbözőség felértékelődése; 2. nagyobb figyelem fordul a szabadidőre, a tanulásra és a szellemi fejlődésre; 3. a szabadidő megnövekedett; 4. a diszkrecionális, szabadon felhasználható jövedelem nőtt; 5. hatékonyabb kommunikációs és szállítási technikák jelentek meg; 6. a távol eső települések rehabilitálása, elérhetővé, élhetővé tétele megy végbe.

A jóléti migrációt az elsők között az Alpokban vizsgálta Perlik (2006), Flognfeldt (2006) leírta a második otthon és a norvégok jóléti vándorlásának kapcsolatát, Müller (2006) pedig a svéd hegyekben kutatta a jelenséget. A jóléti migráció elméleti hazájának Európában mégis Csehországot nevezhetjük, számos szerző közül kiemelhető: Librová (1994, 2003), Bartoš, Kušová (2005) és Bartoš et al. (2008) munkássága. Librová (1994, 2003) szociológiai szempontból tárgyalta a jóléti migrációt, azokat az okokat kereste, amelyek miatt az emberek megváltoztatják életmódjukat, és a nagyvárosokból a távoli vidéki területekre költöznek azért, hogy hagyományos vidéki módon éljenek, korábban nem használt gazdasági épületekben, tanyákon. Gerlach, Lošťák és Mooney (idézi: Novotná et al. 2013) a kelet-európai „új társadalmi mozgalmak” paradigmájának összefüggésében írták le a „neo-ruralistákat”, akik a leginkább hajlamosak a vidéki életmód öntudatos védelmére.

Magyarországon a jóléti migrációval kapcsolatban csak korlátozott számú kutatás és tanulmány készült, ezek a jóléti migráció célterületeiként leginkább a gazdag természeti környezettel vagy kulturális örökséggel rendelkező területekről írnak (Fejős–Szijártó 2002, Járosi 2006). Lennert és Farkas (2018:11) felhívta azonban a figyelmet arra, hogy „a térségbeli megjelenése és a folyamatban résztvevők száma viszonylag ugyan még korlátozott, azonban egy jövőbeli társadalmi-gazdasági változás ezen alapjaiban változtatható.”

A jóléti migrációval rokonítható, abban gyökerező, attól csak árnyalataiban eltérő fogalom az életmód-migráció (*lifestyle migration*), ami egy egyre elterjedtebb jelenség. Benson és O'Reilly (2009) vezette

be a fogalmat a magasabb társadalmi státuszú egyénekre vonatkozó vándorlás egy típusaként, mely azokra jellemző elsősorban, akik jobb életminőséget keresnek egy új lakóhelyen. Ebben a migrációs típusban központi szerepet töltenek be az életstílus megváltoztatásához kapcsolódó célok, míg a gazdasági tevékenységek többnyire e célok megvalósítását szolgálják és nem önálló célként jelennek meg. Emellett a migrációs döntéseket gyakran esztétikai és szociokulturális tényezők is befolyásolják (Benson–Osbaldeston 2014). A jelenség különösen Európában elterjedt, ahol számos észak-európai a kedvezőbb életmód reményében költözik délebbre (Torkington 2012).

A migrációra vonatkozó döntést befolyásolja az új helyen érzékelt életminőség, valamint az egyéni és kollektív társadalmi identitások építése (Eimmermann 2013). Ngan és Chan (2022) ezt a felvetést a családorientált motivációk irányába bővíti, megállapításaik szerint a falvakba visszavándorló hongkongi szülők körében nem az egyéni előrejutás, hanem a családi életminőség javításának vágya áll a középpontban.

Benson és O'Reilly (2009) szerint az életmód-migrációban azok vesznek részt, akik el akarják kerülni az általuk elképzelt és rettegett jövőt, és így „újra feltalálják” a munka és a magánélet egyensúlyát. Torkington (2012) kiemelte, hogy az életmód kialakítása egyre inkább kulcsfontosságú kérdéssé válik. Torkington (2012) interjú vizsgálata mélyreható betekintést adott a szabadidővel és életmóddal kapcsolatos viták dinamikájába a jóléti migráció kontextusában. Az életmódváltásból adódó migráció maga is a kortárs életvitel egyik vitatémájaként jelenik meg, sőt egyfajta megküzdési stratégiát is képvisel az egyének számára. Novotná és munkatársainak tézise (2013), hogy a diplomával rendelkező csoportok azok, akik a leginkább hajlamosak a vidéki életmód védelmére, annak fenntartására és megőrzésére. A jövőbeli társadalmi és gazdasági folyamatok, ahogyan azt hazai kutatók is jelezték (Lennert–Farkas 2018), előidézhetik e csoportnak a folyamatosan növekvő számát a falvak világában.

Az elméletek egy másik csoportja, amely a városból vidékre költözés folyamatát tárgyalja, és amely szintén épít életmódbeli elemekre a dzsentrifikációra fókuszál, bár kezdetben a dzsentrifikáció főként a városzociológiát érintette és ott jelentős kutatási hagyományt is teremtett (Tomay–Orbán 2024). A várositól megkülönböztetve a vidéki dzsentrifikációt először Phillips (1993) írta le, amit a további szerzők (Stockdale 2010, Hines 2010) is hangsúlyoztak, hogy a vidéki jelenség nem azonos a városi dzsentrifikációval. A folyamat lényegét Kovách (2012) úgy írta le, hogy a városból kivándorló középosztály tagjai a természeti és társadalmi értékek miatt választják a falvakat lakóhelyül, ami miatt ezeknek a kistelepüléseknek megváltoznak a gazdasági és társadalmi jellemzői. Ennek a folyamatnak fontos eleme, hogy a dzsentrifikátorok a saját értékrendjük és ideáljaik szerint próbálják alakítani a helyi közösségeket, a természeti környezetet és az infrastrukturális feltételeket. Fontos eleme továbbá, hogy a beköltözőknek lehet egy kiszorító, kirekesztő hatása a helyiekre nézve, amely lehet spontán vagy tervezett, kívülről irányított is (Tomay 2008). A vidéki dzsentrifikáció további fontos tényezőjeként jelenik meg, hogy a dzsentrifikátorok erősen vonzódnak a vidéki tájhoz, a természethez, ami életmódjukat is formálja, a szabadidejük eltöltése iránti érdeklődésükön keresztül (Csurgó 2013). Összességében tehát míg a városi kontextusban a dzsentrifikáció szorosan kapcsolódik a tőkebefektetésekhez és az ingatlanpiaci logikákhoz, addig vidéken nagyobb szerepet kapnak a kulturális reprezentációk, a helyhez való kötődés és az életmódválasztás (Hines 2010, Stockdale 2010). Különbség lehet továbbá, hogy a vidéki dzsentrifikáció gyakran kevésbé koncentrált és kevésbé látványos folyamat, valamint nem minden esetben jár együtt közvetlen kiszorítással, inkább a helyi társadalmak fokozatos átalakulását eredményezi (Kovács 2012, Csurgó 2013). A vidéki dzsentrifikáció kevésbé írható le tisztán gazdasági folyamatként, és inkább az életmód, az identitás és a térhez kapcsolódó jelentések átalakulásán keresztül érthető meg.

A migrációs elméletekben azonosított motivációkon túl, az életmódkutatások további szempontjai lehetőséget teremtenek arra, hogy figyelembe vehetők legyenek az egyéni élettörténetek, választások és a bennük meghúzódó kollektív identitások elemei, amelyek képesek hozzájárulni a vándorlási döntés pontosabb megértéséhez. Ha a vándorlást az egyéni döntés oldaláról vizsgáljuk, akkor alapvetően befolyásolja az egyén elégedettsége, jellemzően, ha az egyén elégedetlen az életkörülményével vagy annak egyik dimenziójával, akkor útnak indul. Az elégedettséget, a szükségleteket több tényező együttesen befolyásolhatja, például az egyén alapvető társadalmi helyzetének mutatói, mint például az életkor, az iskolázottság, a jövedelmi helyzet, az egyén életciklusa, vagy olyan tényezők is befolyásolhatják, mint például a tanulmányok, a szabadidő, vagy az egyén értékrendje, preferenciái.

A jelen tanulmány célja, hogy kitágítsa a korábbi migrációs elméletekben taglalt életmódelemek vizsgálati térréumát. Továbbá azonosítsa azokat a főbb hajtóerőket, amelyek a diplomás fiatalok kisfalvakba történő vándorlását idézik elő. Célunk, hogy közös motívumokat azonosítsunk a vizsgált célcsoport vándorlási döntése mögött.

Az életmódhoz kapcsolódó fogalmak széles tárházával rendelkező hazai szakirodalommal szemben a nemzetközi társadalomtudományok az életmód kapcsán leginkább az életstílust és az ezekhez kapcsolódó fogyasztási szokásokat vizsgálják. Hazánkban a legtöbben az életmód alatt Utasi (1984, 2005) fogalomgyűjteményét használva, a lehetőségek és a szükségletek összetett rendszerén alapuló tevékenységek együttesét értik. Az életfeltételek, életlehetőségek sok esetben a szükségleteknek is határokat, kereteket jelentenek, azonban az egyéni választás, a választások közötti rangsorolás minden esetben fennáll. Az életstílust is be kívánom emelni mint vizsgálati tényezőt, ami elsősorban fogyasztási szokásokat és kulturális tartalmakat tömörít, továbbá fontos eleme az önreprezentálás. A fogyasztás elemeihez pedig az egyének jelképes tartalmakat rendelnek, amellyel csoporthovatartozásukat, eszme- és értékrendjüket kívánják kifejezni. Továbbgondolásra lehetőséget adó fogalmak lehetnek a téma szempontjából: a divat, a szimbolikus javak, az ízlés, a habitus, a státusz és az élménytársadalom. Egy-egy ilyen struktúráképző elem hatással lehet a fiatalok vándorlására, lakóhelyválasztására, érdekes vizsgálati terület lehet a jövőben, hogy az élménykeresés leszűkült formájaként aposztrofált falusi környezet hogyan fejt ki hatását, tudatos választás-e ez a fiatal diplomások részéről, jelent-e egyfajta „élményracionálisitást” (Schulze 2000).

A tanulmány alapjául szolgáló kutatási kérdés, hogy a társadalmi miliő objektív és szubjektív elemei egy faluban eltérő életmódok, életstílusok kialakulásához vezetnek-e, összehasonlítva azt egy várossal. A másik oldalról közelítve: azonosítható-e azoknál a diplomás fiataloknál, akik egy községet választanak lakóhelyül egy-egy megragadható, jól körülhatárolható gondolkodási és viselkedési mintázat.

További kutatási kérdés, hogy a diplomás fiatalok életmódjának, életstílusának mely elemei játszanak szerepet vándorlási, lakóhelyválasztási döntésükben. Milyen hatása van a választásra az életformának, a kialakult igényeknek, szükségleteknek, találhatunk-e közös jellemzőket, értékpreferenciákat a diplomás fiatalok között?

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A kutatás célja a falvakat lakóhelyül választó diplomás fiatalok motivációinak megismerése, döntési tényezőik azonosítása. Mit jelent számukra a kistelepülés? Mi jellemzi az életmódjukat, életstílusukat? A falvak életterei mivel képesek őket a kistelepülésen be- vagy visszaköltözésre/maradásra ösztönözni? A kitágított vizsgálati dimenziókkal céloim a falvakat választó fiatal diplomások típusainak azonosítása, keresve az azonos motivációkat mint csoportképző elemeket.

A tágabb kutatási terepet az Észak-Alföld régió azon települései jelentik, amelyek a 2017. január 1-jei jogállás alapján a községek kategóriájába sorolhatóak. A települések közötti választás lépcsőzetes rétegzett mintavétellel történt. Elérhető statisztikai mutatók alapján törekedtünk a falvak közötti variációk széles skálájának elérésére, összesen 12 kistelepülés került kiválasztásra, melyek közös jellemzője volt, hogy nagyvárosoktól távol eső települések, lakosságszámuk 2500 fő alatti, illetve, hogy a 2022-es népszámlálási adatok alapján 10 százalékot meghaladta a diplomások aránya a lakosságon belül (utóbbinak gyakorlati célja volt, hogy a statisztikákban fellépő torzítás miatt valószínűleg is elérhető legyen a faluban élő 40 év alatti diplomás). Ezen mutatókon felül cél volt az interjúalanyok jellemzőiben a heterogenitásra való törekvés annak érdekében, hogy a fiatalok döntési tényezőire a falu jellemzőinek eltérő hatása is értelmezhető legyen.

A kutatás célcsoportját a kistelepülésekben lakó 40 év alatti diplomával rendelkező fiatalok jelentették. A magasabb korhatárra azért volt szükség, hogy ne zárja ki a vizsgálat azokat sem, akik a diplomaszerezést követően néhány évet városokban éltek, és csak ezt követően költöztek kistelepülésekre.

A kutatás módszertana alapvetően kvalitatív technikák alkalmazására épült. Összesen 45 félig strukturált interjút készítettünk. A megkérdezettek közül 14 volt férfi és 31 nő. Életkorukat tekintve a legfiatalabb 24 éves volt, a legidősebb pedig 39. Az interjúalanyok kiválasztása nem valószínűségi hólabdás és maximumvariációs mintavételi módszerekkel történt a kiválasztott községekben, hanem helyi szakértő, kulcsinformátor bevonásával, illetve az interjúalanyok további ajánlásai alapján.

Az általánosnak mondható narratív kérdés mellett alternatívnak tekinthető kutatási elemeket is tartalmaztak az interjúk a döntések, motivációk mélyebb megértése érdekében. Az interjú felénél a fiatalok értékrendjének vizsgálatához egy értéklístát (lásd: Függelék) adtunk, amiben szabad asszociációs és értelmezési lehetőséget kaptak arra, hogy az egyes értékekkel kapcsolatban állást foglaljanak, értelmezzék azokat, és mondják el, hogy saját életük során azok mennyire meghatározóak, mi jut eszükbe róluk. Az interjú egy következő szakaszában – alternatívnak tekinthető mérési módszerként – a kérdezettek képi világát is szeretnénk volna használni, elsősorban ahhoz, hogy az általuk választott képeken keresztül mutathassák be, interpretálják, hogy számukra mit jelent egy város és egy falu. Elméleti alapként Strauss és Corbin (1998) megalapozott elmélet (*grounded theory*) megközelítését alkalmaztuk, amely alapján szükségszerű az előzetes átfogó irodalmi feldolgozás a kutatási kérdések megfogalmazásához, kritikával kezelve a már létező elméleteket. Többlépcsős kódolási folyamat eredményeként alkottuk meg az egyes változókat, majd a kategóriákat, a megalapozott elméleten belül Strauss és Corbin (1998) hármas logikáját követve. A kategóriákat csökkentve, összevonva rajzoltuk ki a későbbiekben főbb változóknak nevezett elemeket, amelyek alapján típusokat állítottunk fel.

A KISFALVAKBA VÁNDORLÓ DIPLOMÁS FIATALOK AZONOSÍTOTT CSOPORTJAI – KUTATÁSI EREDMÉNY

A kisfalvakat választó diplomás fiatalok széles körű megismeréséhez és tipizálásához multidimenzionális megközelítést alkalmaztunk. Az életutak differenciáltsága és szerteágazó tulajdonsága miatt kezdetben nagyon nehéznek bizonyult a „*miért választották a falut*” kérdésre adott válaszok között azonosságokat találnunk, azonban amikor az egyes kutatási dimenziók és felállított változócsoporthoz kialakításra kerültek, kirajzolódtak azok a területek, amik a leginkább meghatározóak, és amik hatással voltak az összes többi jellemzőre.

Az első a gyermekkor eltöltésének helyszíne, a származási település típusa volt. Meghatározónak tűnt a csoportképzésnél, hogy valaki rendelkezett-e gyermekkorai falusi kötődésekkel. A második a települési integráltság, amely szerint mindkét származási csoporton belül (falusi/városi gyermekkor) meg lehetett különböztetni a magas vagy alacsony mértékben integrálódott diplomásokat. Azokat a fiatalokat, akik ismertek és/vagy elismertek saját településükön, esetleg valamilyen központi szerepet is betöltenek, soroltuk a „magasan integrált” csoportba. Akik pedig érdemben nem vesznek részt a település életében vagy csak saját, helyben élő családtagjaikkal állnak kapcsolatban, azokat az „alacsonyan integráltak” közé soroltuk. Az interjúkban elhangzott, számukra domináns értékek mentén felálló kategorizálás alapján, az „inkább tradicionális” és az „inkább modern” megkülönböztetést használtuk. A fiatalok életmódja, életszervezésük központi eleme alapján a könnyebb típusba sorolás érdekében a kategóriásor összevonásaival két csoportot határoztunk meg: azokat, akiknél a család került a középpontba, és azokat, akiknél ugyanez a szerepkör a munkára, munkavégzésre irányult. Ez volt az az aspektus, ami a leginkább meghatározta, hogy hogyan szervezik a napjukat, hol és mivel töltik hétköznapijait és szabadidejüket. Mindezek alapján négy típust azonosítottunk: a helykötődőket, a familistákat, az életmódvándorokat és a megérkezetteket (1. táblázat).

1. táblázat. A kisfalvakba vándorló diplomás fiatalok típusai

Dimenziók	Főbb változók			
Gyermekek	falusi		városi	
Települési integráltság	magas	alacsony	alacsony	magas
Értékek	tradicionális	tradicionális	tradicionális	modern
Életszervezés	család	család	család	munka
Típus elnevezése	Helykötődők	Familisták	Életmódvándorok	Megérkezettek

Forrás: saját szerkesztés

A falvakat lakóhelyül választó diplomás fiatalok első csoportja a „*helykötődők*” nevet kapta (N=13). Kutatásunk alapján ebbe a típusba olyan fiatalok tartoznak, akik kistelepülésen töltötték a gyermekkorukat, többségükben ugyanazon a településen laknak jelenleg is, de olyan megkérdezett is került a csoportba, akinek a párja volt helyi származású. Magas települési integráltságuk oka elsősorban maga a származás, továbbá betöltenek helyi tisztségeket, tagjai civil szervezeteknek vagy egyházi csoportoknak, aktívan részt vesznek a település rendezvényein, programjain. Rokoni és baráti kapcsolataik többnyire a településen vagy közeli falvakban vannak, kapcsolathálójuk gazdag, a helyi közösségben ismerik és többségében elismerik őket. Értékkörükben inkább tradicionálisak, fontos számukra a biztonság, a családi hagyományok, a helyi közösség, általában politikailag elkötelezettek és politikai véleményt nyilvánítanak. Hétköznapijait meghatározó eleme a családjuk, többnyire helyben töltik a szabadidejüket, fogyasztásukra jellemző a magaskultúra helyi vagy távolabbi településekre is kiterjedő fogyasztása. A vidéki teret abszolút idealizálják, a városhoz legin-

kább mint fogyasztók kapcsolódnak, elismerik a város által nyújtott lehetőségeket, viszont kifejezik, hogy számukra az nem egy kedvező lakóhelytípus. Jövőterveikben az látszik, hogy egy számukra ideális esetben mindig a településen fognak élni, helyben képzelik el jövőjüket.

A falut lakóhelyül választó fiatalok ezen csoportja jellemzőiben azonos Kovách (2017, 2020) és kollégái „lokálisan integráltak” csoportjával, melyet az országos integrációs vizsgálatokban felállított társadalmi csoportként azonosítottak. Eredményeik alapján ez a csoport a magyar társadalmon belül falusi kötődésű, magas iskolai végzettségű, erősen integrált és intenzív kultúrafogyasztó. Kiemelték továbbá magas civil és politikai aktivitásukat, kapcsolatgazdagságukat, és a közép-, felső középosztályi szubjektív osztályhelyzetüket (Kovách et al. 2016).

Halfacree (2006) definíciója alapján *pro-rural* reprezentáció, amikor a vidék jelenti az abszolút ideális békét és biztonságot, társadalmi szempontból ehhez kapcsolódik a közösség, amiben mindenki ismer mindenkit (Csurgó–Horzsa–Megyesi 2022). Csurgó és munkatársai (2022) olyan, leginkább a fejlesztéspolitikában használt fogalmakat kapcsolnak még ide a szisztematikus szakirodalomgyűjtésük során, mint a hely érzékelése, a helyhez való kötődés, a hely identitása és a hely megalkotása. A lokálisan integráltak általunk vizsgált csoportját a helyhez kötődés jellemzi, ami végső soron integrálja a helyhez kapcsolódó identitást, annak interiorizálását, és alakítja az emberek konstrukcióit arról, milyen a jó élet (Smith–Csurgó 2021). Bailey, Kearns és Livingston (2012) szerint a helyhez való kötődés az embereknek a helyekkel való kapcsolódását jelenti. Ezt a kötődést kétféleképpen határozták meg: mint érzelmi kötődést és mint funkcionálist. Az érzelmi kötődés az önazonosság támogatásával kapcsolatos, a hely sajátosságai révén az egyén állandó tapasztalatokat szerez, amelyek hozzájárulnak az önértékelésének növekedéséhez. A funkcionális kötődés akkor alakul ki, amikor az egyén személyes (lelki és testi) igényei összhangba kerülnek a hely kínáta lehetőségeivel, aminek következtében életmódja vagy céljai szorosan összekapcsolódnak ezzel a térrel. Csurgó és Légmán (2015) a lokális közösségek megtartó ereje kapcsán kiemelte, hogy ugyanazok a vidéki kisközösségek képesek egyes embereket erősen integrálni, míg másokat kirekeszteni. A diplomával rendelkező, helyben felnevelkedett fiatalok ragaszkodása magas, szeretik a lokális közösségüket, ami együtt járhat saját életminőségük jobb megítélésével.

A „*familisták*” (N=19) elnevezést adtuk a következő típusnak, az e csoportba tartozó fiatalok közös jellemzője, hogy valamennyi vizsgálati dimenzióban, családjuk, gyermekeik és szüleik állnak a döntéseiket befolyásoló tényezők háttérében.

Az elnevezés a familizmusból ered, amit magyarra általában családközpontúságnak fordítanak, és meghatározhatja az értékrendek és az ideológiák szintjét is. Az ideológia alapján a család az élet minden más területénél fontosabb helyen szerepel az emberek értékrendjében. A családi kapcsolatok szintjén megnevezi a szolidaritást és az önzetlen cselekvést mint ideáltípusos működést, aminek ellentétpárjaként értelmezhető az individualizmus (Dupcsik–Tóth 2008).

A familista típusba sorolt interjúalanyok származásukat tekintve falusiak, rendszerint kisebb falvakban, többen jelenlegi lakóhelyükön nőttek fel, szeretik kistelepülésüket és ragaszkodnak hozzá. Inkább tradicionális értékeket vallanak, hagyományokat annyira nem követnek, inkább sajátokat állítanak fel, gyermekeik számára az anyagi és a fizikai biztonság megteremtését kiemelten fontosnak tartják, jó életminőséget szeretnének teremteni családjuk számára, egy részük vallásos, de jellemzően nem járnak templomba. Településükre vonatkozóan az integráltságuk alacsonynak tekinthető, többen csak saját szüleikkel vannak kapcsolatban.

Amennyiben a településen születtek, úgy általában ismerik őket helyben, de nem kapcsolódnak be a település közösségének életébe. Életmódjukat és életszervezésüket családjuk, gyermekeik töltik ki, valamennyi narratívájukban a család szerepel, ami döntően a szűk, nukleáris családot jelenti, közöttük sokan nem tartanak aktív kapcsolatot távolabbi családtagokkal, még akkor sem, ha azok helyben élnek. Gyakran hivatkoznak a gyermekeikre, egy kistelepülésen szerintük jobb gyermeket nevelni, ideálisabb környezetnek tartják. A települések jellemzőiben náluk kiemelt jelentőségű az oktatási intézmények jelenléte helyben vagy elérhető távolságban.

Pederson és Gram (2018) hasonló célcsoporton és azonos motivációval végzett kutatásának eredményei azt mutatják, hogy az általuk megkérdezett diplomás fiatalok helyi vidéki lakóhelyükhöz fűződő kapcsolatait a kötődés, az elszakadás, a büszkeség és a bezártság konfliktusos érzései jellemzik. Ezek az érzések az identitáskonstrukcióra reflektálnak, és úgy tűnik, fontos szerepet játszanak a jövőbeli migrációs szándékokban. Saját kutatásunk e csoportba tartozó fiataljai boldog falusi gyermekkorról számoltak be, emiatt erőteljes kötődésérzés volt tapasztalható részükről, ugyanakkor kapcsolati szempontból azonosítani tudtuk a bezártságot, bezáródottságot is.

Davies (2008) városi fiatalokat vizsgált, és azt szerette volna feltárni, hogyan látják a vidéki életmódot, és kik azok közülük, akik hajlandóbbak lennének vidékre költözni. A kutatásban feltárta, hogy a vidéki területeken élőknek vagy a korábban ott élőknek az értékítélete a falvakról sokkal pozitívabb, mint azoké, akiknek kevés tapasztalatuk van a vidéki közösségekről. Ennek megfelelően azok, akik korábban vidéki régiókban éltek, sokkal nagyobb valószínűséggel költöztek vagy költöznének a jövőben vidéki területekre. Kutatásában arra a megállapításra jutott, hogy az életmóddal és a foglalkoztatási lehetőségekkel kapcsolatos elképzelések fontos hatással vannak a fiatalok azon hajlandóságára, hogy vidéki közösségekbe költözzenek. Az általunk megkérdezett fiatal diplomások egy nagyobb része származott vagy élt gyermekkorában faluban, ez az arány pedig a familista típushoz sorolt csoportban a legmagasabb.

A gyermekek és a vidék kapcsolatából született hazai társadalomtudományos szakirodalmak döntően a hátrányos helyzettel, a szegénységgel, az oktatási nehézségekkel foglalkoznak. A nemzetközi szakirodalmakban kétféle irány létezik, az egyik szakirodalomcsoport a vidéken élő gyermekekkel kapcsolatosan kiemeli a vidéki élet pozitív aspektusait, például a szabadterei lehetőségeket és a társas kapcsolatokat (Powell–Smith–Taylor 2016). Shamsuddin és Said (2008) tanulmányukban is ezt támasztották alá, eredményeik szerint a falusi gyermekek nagyobb arányban vannak a szabadban és a környezeti lehetőségek szélesebb körét érik el, ami fokozott fizikai aktivitáshoz és magasabb szintű társadalmi interakciók elsajátításához vezet. A másik irány hasonlóan a magyarországi kutatásokhoz, a falvakban felnőtt fiatalok egyenlőtlenségét, hátrányait elemzi, kiemelten a munkaerőpiacra és oktatásra vonatkozó korlátozott lehetőségeiket (Edington 1970, Roscigno–Crowle 2009). Lange és munkatársai (2012) azonban rámutattak arra, hogy további kutatásokra van szükség a vidékiségre, a falusi származás családi életre és iskoláztatásra gyakorolt hatását illetően, és azt javasolták, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani a vidéken felnőtt gyermekek egyedi tapasztalataira, azok empirikus vizsgálatára.

Az „életmódvándoroknak” (N=8) nevezett típusba sorolt fiatalok vándorlási döntése, falusi lakóhelyválasztása rokonítható a migrációs elméleti fejezetben részletesen bemutatott jóléti migrációt motiváló tényezőkkel, úgymint a természeti táj, a szabadidős lehetőségek, a helyi értékek, a tradíciók és a hagyományok követése. Ezek a vizsgált fiatalok döntően városban nőttek fel, onnan költöztek a diploma megszerzése után

közvetlenül vagy kis idő elteltével a kistelepülésekbe. Helyi integráltságuk alacsony szintű, viszont többségükben fennáll a magas fokú helyi bekapcsolódási igény, alapvetően nyitnak a közösség felé. Értékközpontjukat tekintve inkább tradicionálisak, magas az érdeklődésük a hagyományok irányába, fontos számukra a nyugodt, biztonságos élet, kiemelt jelentőségű életszervezésükben és hétköznapijaikban a fenntarthatóság, a tiszta környezet, a növények, állatok közelsége. Több esetben munkájuk is természetközeli elemekben gazdag vagy hobbijuk, szabadidejük kapcsolódik hozzá. A hétköznapijaikat inkább családjukkal töltik, a familista csoporthoz hasonlóan náluk is inkább a gyermekeik állnak a fókuszban, számukra a falusi értékek átadása, a környezet szeretete, egy jobb, nyugodtabb, és „szebb” élet elérése volt a vándorlási döntésük alapja. E csoport munkavégzésében kiemelhetők – ami a jóléti migránsok egy sajátossága is (Champion 1998) – az atipikus foglalkoztatási formák megjelenései, mint a *home office* vagy az önfoglalkoztatás. Hasonló célcsoportot vizsgáló kutatást végzett Pavelka és Draper (2015), akik a jóléti migráció és a szabadidőeltöltés kapcsolatát helyezték vizsgálatuk középpontjába. Kanada egy vidéki térségének lakóit vizsgálták és arra jutottak, hogy a területre való migráció egy módja annak, hogy az emberek elkerüljék a városi élet zaklatott területeit, és olyan szabadidős életmódot válasszanak, amely aktívan kapcsolódik a természethez, és egy hozzájuk hasonló gondolkodású közösséghez. Ez a jelenség az életmódvándorok típusába sorolt fiataloknál is megjelent a mi vizsgálatunkban. Ugyanakkor Pavelka és Draper (2015) arra is rámutattak, hogy a kívánt életmód elérése problémás, és csak a mélyen elkötelezett jóléti migránsok képesek a választott menedékhelyen való valódi életmódbeli átmenetre. Az O'Reilly és Benson (2009) által, az elméleti fejezetben leírtak, megjelennek azoknál a fiataloknál, akiket az életmódvándorok típusba soroltunk, eszerint a migráció során el akarják kerülni, hogy a munka-magánélet egyensúly felboruljon, ezzel elkerülve a korábban elképzelt negatív jövőt.

Torkington (2011) kiemelte, hogy az életmód kialakítása egyre inkább kulcsfontosságú kérdéssé vált, ezzel együtt pedig az életmódváltásból adódó migráció is. Az interjúk közül a jóléti migráns típusba nem sokat soroltunk, nem egy nagy csoport, azonban igazolható Novotná és munkatársainak tézise (2013), ami szerint ez lehet az a csoport, amelynek tagjai a leginkább hajlamosak a vidéki életmód védelmére, annak fenntartására és megőrzésére. Lennert és Farkas (2018) e csoport létszámának folyamatos növekedését jelezték, figyelembe véve a változó társadalmi és gazdasági folyamatokat, és ez a jelenség az interjúalanyok narratíváiban is megerősítést kapott.

A „megérkezettek” (N=5) csoport elnevezése, az empirikus adatfelvétel után, az elemzés kezdeti időszakában a vidéki dzsentrifikáció következtében kiköltözőket jelentette, azonban az idesorolt fiatalok jellemzőinek mélyebb megismerése után az látszik, hogy teljes egészében nem azonosak ezek a fiatalok a szakirodalmak által leírt a dzsentrifikációs jelenség hatására városból kivándorlókkal. A vidéki dzsentrifikáció sajátossága, hogy nem csupán gazdasági, hanem erőteljes életmódbeli és esztétikai motivációk is hajtják: a városból kiköltözők a természeti környezetet, a nyugodt életvitelt és a „vidéki idillt” keresik (Phillips 1993, Halfacree 2006). A vidéki dzsentrifikáció klasszikus leírásai szerint a beköltözők – jellemzően városi középosztálybeli csoportok – gyakran törekednek arra, hogy a választott települést saját értékrendjük, esztétikai preferenciáik és életmódbeli igényeik szerint alakítsák. Phillips már korai munkájában (1993) hangsúlyozta, hogy a vidéki tér „újrafelfedezése” együtt jár a táj, az épített környezet és a helyi funkciók átértelmezésével. Hasonlóan, Hines (2010) is rámutatott arra, hogy a vidéki dzsentrifikáció során a beköltözők nemcsak fogyasztói, hanem aktív formálói is a helyi térnek, például az ingatlanfelújításokon, turisztikai fejlesztéseken vagy kulturális kezdeményezéseken keresztül.

A hazai szakirodalomban Kovách (2012) is kiemelte, hogy a városból érkezők gyakran saját normáik és ideáljaik szerint próbálják alakítani a helyi társadalmi és infrastrukturális viszonyokat. A vidéki dzsentrifikáció hazai empirikus kutatási anyagai szinte minden esetben valamilyen trendszerű folyamatot leírók, és speciális jellemzőkkel, vonzerővel (elsősorban turisztikai) bíró területeken születtek (Szijártó 2002, Csurgó–Nagy Kalamász 2007, Kovács–Bodnár 2016, Tomay–Völgyi 2022). Esetünkben az Észak-Alföld régió kisfalvaira – annak ellenére, hogy kiemelkednek a diplomások aránya szempontjából, és vannak egyéninek mondható jellegzetességeik – nem jellemző, hogy kifejezett célpontjai legyenek a vándorlási folyamatoknak. A megérkezettek csoport tagjai, magasabb státuszukat és érdekérvényesítő képességüket tekintve egyeznek a dzsentrifikációs folyamatban azonosított bevándorlókkal. Azonban az, hogy saját képükre próbálnák formálni a vidéket, egyáltalán nem jellemzi őket, helyette inkább saját életmódjuk, életvitelük megváltoztatására törekcsenek, jellemzően ez motiválta őket a falusi lakóhely választása során is. Korábbi dzsentrifikációs kutatások egy része is ezt hangsúlyozza, a beköltözők változtatási törekvéseinek mértéke és jellege erősen kontextusfüggő. Stockdale (2010) szerint a vidéki beköltözők egy része inkább alkalmazkodik a helyi viszonyokhoz, és nem törekszik aktív átalakításra, különösen periférikus vagy alacsonyabb presztízsű térségekben. Woods (2006) és Halfacree (2006) is arra hívták fel a figyelmet, hogy a „vidéki idill” keresése gyakran inkább a meglévő állapotok megőrzésére, mintsem radikális átalakítására irányul. Emellett a változtatási szándék és képesség függ a beköltözők társadalmi tőkéjétől, helyi integráltságától és érdekérvényesítő lehetőségeitől is. A fiatal diplomások *megérkezettek* típusát jellemzi, hogy városban töltötték gyermekkorukat vagy annak egy jelentősebb részét, magas helyi integráltságra tettek szert bevándorlásuk után, általában valamilyen pozíciót is betöltenek a település társadalmában (polgármester, alpolgármester, helyi képviselő, pap stb.), és minden esetben helyben található a munkahelyük. Értéorientációikat tekintve az „inkább modern” csoportba tartoznak, fontos számukra, hogy valami új dolgot teremtsenek, innovatívak. Életszervezésükben munkájuk a központi elem, akkor is, ha már gyermekeik vannak, élettempójukra jellemző a lassúság iránti vágy, ugyanakkor hétköznapijaik inkább programokkal telítettek. Fogyasztásukban nem szakadtak el a várostól, magas-kultúra fogyasztók, döntően távolabb is hajlandóak ezért elutazni, vagy helyben a digitális készségeiknek köszönhetően otthonról is fogyasztanak. Fontos értéknek tartják a kistelepülést, a falvak világát, tradícióit, hagyományait, amihez mindegyikükük szervesen kapcsolódik, a helyi társadalommal együttélésük szoros, nem konfliktusos, a megérkezettek alkalmazkodása, azonosulási szándéka és a helyi viszonyok adaptációja tapasztalható.

A 2. táblázat összefoglalóan tartalmazza az előzőekben bemutatott, a vándorlási motivációk kutatásban szereplő főbb változói alapján azonosított típusok jellegzetességeit az interjúkban elhangzottak alapján.

2. táblázat. Típusok jellemzői az interjú dimenziói mentén

	Helykötődők (13)	Familisták (N=19)	Életmódvándorok (N=8)	Megérkezettek (N=5)
Felsőoktatási évek	Kollégisták vagy hazajárások voltak. Végzést követően jellemzően nem maradtak városokban.	Kollégisták vagy hazajárások voltak. Végzést követően voltak városban maradók és egyből hazatérők is.	Felsőoktatási éveik alatt otthon laktak vagy albérletben. Végzést követően jellemzően városban maradtak.	Felsőoktatási éveik alatt otthon laktak vagy saját lakásban vagy albérletben.
Munkaerőpiaci, foglalkoztatási	Jellemzően végzettségüknek megfelelő munkájuk van. Helyben vagy szomszédos településen dolgoznak.	Jellemzően végzettségüknek megfelelő munkát végeznek. Helyben dolgoznak, megjelenik a home office is.	Vagy végzettségüknek megfelelő vagy attól eltérő munkát végeznek. Helyben vagy home office-ban dolgoznak, vagy önfoglalkoztatók.	Jellemzően végzettségüknek megfelelő munkájuk van. Helyben dolgoznak.
Hétköznapi eltöltése	Tipikusan helyben töltik hétköznapijait.	Tipikusan helyben töltik hétköznapijait.	Helyben vagy közeli településeken, városokban is.	Programokkal teli hétköznapijait, helyben és távolabb is.
Szabadidő- eltöltés	Településen töltik, rendszerint családjuk, helyben élő barátai körében.	Településen, szűk családjuk körében.	Helyben és távolabbi városokban is. A természetközelség fontos számukra.	Döntően távolabbi helyekre járnak szabadidő-eltöltés céljából.
Értékek	A biztonság, a családi hagyományok és a helyi közösség fontos számukra. Politikailag aktívak.	A biztonság kiemelten fontos, új családi hagyományokat állítanak fel. Gyakori közöttük a "maga módján vallásos".	A hagyományok fontosak, falusi életvitel, fenntarthatóság és természetközelség. Nyugodt, biztonságos életre törekcsenek.	Új dolgok teremtése, innovációk. A hagyományok, a falusi élet, a lassú és nyugodt életvitel fontos számukra.
Városkép	A városi léthez társítják a több lehetőséget, de csak fogyasztóként kapcsolódnak be a városi életbe.	A városi léthez több lehetőséget társítanak, elsősorban gyermekeik szükségleteihez kapcsolódóan.	A városi életben látják a lehetőséget, de a város negatívumait is kiemelik.	A városi léthez társítják a több lehetőséget, de csak fogyasztóként kapcsolódnak be a városi életbe.
Falukép	Vidéki tér idealizálása jellemző rájuk.	Szeretik a vidéki teret, de a várost is szükségesnek találják.	Vidéki tér idealizálása jellemző rájuk.	Vidéki tér idealizálása jellemző rájuk. Városra is szükség van.
Kapcsolat- háló	Rokoni és baráti kapcsolataik is döntően a településről vannak vagy közeli falvakból, kisvárosokból.	Családi kapcsolatok erősek, kevés egyéb kapcsolattal rendelkeznek.	Távolabb vannak a családi és baráti kapcsolataik is.	Távolabb vannak a családi kapcsolataik, barátaik helyben és távolabb is élnek
Fogyasztás	Jellemző a csoportra, hogy online rendel, vagy közelebbi városba jár vásárolni. Saját maguk nem természetnek, nem tartanak állatot.	Jellemzőjük az online rendelés, és a városi fogyasztás is. De saját maguk is gyakran természetnek, vagy kapnak a szüleiktől.	Online is rendelnek, városba is járnak, saját maguk is természetnek.	Városban fogyasztanak.

	Helykötődők (N=13)	Familisták (N=19)	Életmódvándorok (N=8)	Megérkezettek (N=5)
Kultúrafogyasztás	Intenzív a kulturális fogyasztásuk, távolabbi városokba is elmennek egy-egy populáris eseményre, azonban jellemzőbb rájuk a helyben elérhető kultúrafogyasztás.	Inkább popkultúrát, fogyasztanak (gyermekprogramok), de nem gyakori kultúrafogyasztók.	Inkább magaskultúra-fogyasztók, távolabbi városokba is eljárnak érte.	Magaskultúra-fogyasztók, távolabbi városokba is eljárnak érte.
Szubjektív mobilitási döntés	Saját maguk vagy párjuk a településen nőtt fel.	Kistelepülés ideálisabb a gyermeknevelésre.	Település jellemzői miatt költöztek.	Település jellemzői miatt költöztek.
Jövőtervek	Távoli jövőben is a településen terveznek élni.	A jövőben is a településen terveznek élni. Megjelenik a jövőbeli terv/lehetőség, hogy elhagyják a falut, a gyermekek igényei miatt.	A távoli jövőben is a településen terveznek élni.	A távoli jövőben is a településen vagy esetleg másik faluban terveznek élni.

Forrás: saját szerkesztés

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány célja az volt, hogy hozzájáruljon a falvakban élő, illetve falvakat lakóhelyül választó diplomás fiatalok vándorlási döntéseinek mélyebb megértéséhez, különös tekintettel azokra az életmódbeli, életstílusbeli és értékorientációs tényezőkre, amelyek a klasszikus migrációs magyarázatokon túlmutatnak. Az empirikus kutatás eredményei azt mutatják, hogy a falusi lakóhely választása nem tekinthető sem pusztán kényszerű, sem kizárólag gazdasági racionalitás alapján szerveződő döntésnek, hanem sokkal inkább komplex, többszintű választási folyamat eredménye, amelyben az életmód mint integratív magyarázó dimenzió kiemelt szerepet játszik.

A bemutatott nemzetközi és hazai szakirodalmak alapján a migráció és az életmód összekapcsolása elsősorban a jóléti migráció és az életmód-migráció elméleti kereteiben jelent meg. Ezek a megközelítések hangsúlyozzák, hogy a térbeli mobilitás egyes formái nem elsősorban a munkaerőpiaci kényszerekre vagy jövővelmi különbségekre adott válaszok, hanem az életminőség javítására, a „jólét” újradefiniálására irányuló törekvések (Moss 1994, Benson–O’Reilly 2009). A jelen kutatás eredményei megerősítik ezen elméletek relevanciáját, ugyanakkor rámutatnak arra is, hogy a falvakba irányuló migráció esetében az életmód nem csupán egy specifikus migrációs típus sajátja, hanem szélesebb körben értelmezhető strukturáló elvként működik.

A falvakban maradás vagy falvakba költözés megértéséhez ezért indokoltnak bizonyult az életmód fogalmának kitágítása, azaz nem csupán a fogyasztási minták, a szabadidő-felhasználás vagy az esztétikai preferenciák vizsgálata, hanem az életszervezés egészének, az értékrendeknek, a kapcsolathálóknak és az identitáskonstrukcióknak az elemzése is. Az eredmények azt mutatják, hogy a diplomás fiatalok vándorlási

döntései szorosan összefonódnak azzal, ahogyan saját életútjukat, jövőjüket és társadalmi szerepüket értelmezik, illetve azzal, hogy a falusi tér milyen jelentésekkel telítődik számukra.

A kutatás egyik fontos tanulsága, hogy a falusi tér nem egységes módon jelenik meg a fiatal diplomások narratíváiban. A falvak különböző csoportok számára eltérő funkciókat töltenek be: egyszerre lehetnek a helyhez kötődés, a biztonság és a kontinuitás terei, a családi élet ideális színterei, az alternatív, természetközeli életmód megvalósításának helyszínei, vagy éppen az önmegvalósítás és az innovatív cselekvés lehetőségének keretei. Ez összhangban áll Halfacree (2006) rurális reprezentációkra vonatkozó megközelítésével, amely szerint a vidék társadalmi jelentései társadalmilag konstruáltak és erősen differenciáltak.

A helyhez való kötődés fogalma különösen relevánsnak bizonyult az empirikus eredmények értelmezésében. A *helykötődők* és részben a *familisták* esetében a falusi tér nem csupán lakóhelyként, hanem identitásformáló közegként jelenik meg, amely érzelmi és funkcionális kötődéseken keresztül stabilizálja az életutakat (Bailey–Kearns–Livingston 2012; Csurgó–Légmán 2015). Ezzel szemben az *életmódvándorok* és a *megérkezettek* esetében a falusi tér inkább választott életmódtérként értelmezhető, amely lehetőséget teremt az életvitel újraszervezésére, a munka és magánélet új egyensúlyának kialakítására, illetve egy kíváncsi jövőkép megvalósítására.

A négy azonosított típus – helykötődők, familisták, életmódvándorok és megérkezettek – nem pusztán empirikus kategóriákként értelmezhetők, hanem olyan ideáltipikus konstrukciókként, amelyek képesek megragadni a falvakban élő diplomás fiatalok közötti strukturális különbségeket. A típusalkotás rámutat arra, hogy a falvakban maradás nem homogén jelenség, hanem eltérő társadalmi hátterekből, értékrendekből és életstratégiákból fakadó döntések összessége. Módszertani kérdés volt a típusalkotás során, hogy az egyes kategóriákat alapvetően egymást kizáróként kezeltük, ugyanakkor előfordulhattak átfedések, a típusok nem feltétlenül vegytiszta, de célunk volt a különbségek megragadása. A kutatás során a típusokba való besorolás a főbb változók meghatározása után már egyszerűnek bizonyult.

A helykötődők és a familisták esetében a falusi lakóhelyválasztás erősen beágyazott a korábbi életútba és a családi kapcsolatokba, míg az életmódvándorok és a megérkezettek döntései inkább reflexív, tudatos életmód-választásként értelmezhetők. Ez az eredmény árnyalja a jóléti migráció és az életmód-migráció elméleteit, mivel azt mutatja, hogy a „jobb élet” keresése nem minden esetben jelent radikális életmódváltást vagy tudatos elszakadást a korábbi társadalmi közegektől, hanem sokszor a meglévő kötődések újrendezésén keresztül valósul meg.

A megérkezettek típusa különösen érdekes elméleti szempontból, mivel részben érintkezik a vidéki dzsentrifikáció fogalmával, ugyanakkor attól több lényeges ponton eltér. Az empirikus eredmények alapján e csoport esetében nem figyelhető meg a helyi társadalom kiszorítására irányuló törekvés, sokkal inkább az adaptáció, az együttélés és a helyi struktúrákba való aktív beilleszkedés jellemző. Ez arra utal, hogy a vidéki dzsentrifikáció hazai kontextusban nem minden esetben alkalmazható változtatás nélkül, különösen olyan periférikus térségekben, amelyek nem számítanak kifejezett migrációs célterületnek.

A tanulmány egyik fő hozzájárulása a hazai migrációs diskurzusokhoz, hogy empirikusan igazolja: a falvakban maradás és a falusi lakóhelyválasztás megértéséhez elengedhetetlen az életmód dimenzióinak bevonása a migrációkutatásba.

Az életmód mint elemzési keret lehetővé teszi a gazdasági, társadalmi és kulturális tényezők integrált vizsgálatát, és hozzájárul a fiatalok vándorlási döntéseinek árnyaltabb értelmezéséhez. Az eredmények ugyanakkor új kérdéseket is felvetnek. További kutatások szükségesek annak feltárására, hogy a bemutatott típusok hosszabb távon mennyire stabilak, hogyan alakulnak az életciklus előrehaladtával, illetve milyen hatással vannak a helyi társadalmak szerkezetére és működésére. Emellett érdemes lenne kvantitatív eszközökkel is vizsgálni, hogy a bemutatott életmód- és értékorientációk milyen mértékben általánosíthatók más régiókban vagy eltérő településtípusok esetében.

Összességében a tanulmány arra világít rá, hogy a falvak jövője szempontjából kulcsszerepet játszó diplomás fiatalok nem egyetlen logika mentén döntenek lakóhelyükről. A falvakban maradás megértése akkor válik igazán lehetségessé, ha a migrációt nem pusztán térbeli mozgásként, hanem az életmód, az identitás és a társadalmi beágyazottság összetett folyamataként értelmezzük.

HIVATKOZÁSOK

- Abrams, J. B. – Gosnell, H. – Gill, N. J. – Klepeis, P. J. (2012) Re-creating the Rural, Reconstructing Nature: An International Literature Review of the Environmental Implications of Amenity Migration. *Conservation and Society*, 10(3), 270–284. <https://doi.org/10.4103/0972-4923.101837>
- Bailey, N. – Kearns, A. – Livingston, M. (2012) Place Attachment in Deprived Neighbourhoods: The Impacts of Population Turnover and Social Mix. *Housing Studies*, 27(2), 1–24. <https://doi.org/10.1080/02673037.2012.632620>
- Bálint L. – Obádovics Cs. (2018) Belföldi vándorlás. In Monostori J. – Őri P. – Spéder Zs. (szerk.) *Demográfiai portré 2018*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 211–226.
- Balogh K. – Kovách I. (2021) Az örök falu – hanyatlás és fennmaradás. A községi népesség számának változása. *Tér és Társadalom*, 35(1), 29–53. <https://doi.org/10.17649/TET.35.1.3300>
- Bartoš, M. – Kušová, D. – Těšitel, J. – Kopp, J. – Novotná, M. (2008) Amenity Migration in the Context of Landscape-Ecology Research. *Journal of Landscape Ecology*, 1(2), 5–21. <https://doi.org/10.2478/v10285-012-0006-3>
- Bartoš, M. – Kušová, D. (2005) Amenity Migration as Specific Form of Global Migration and Its Influences on Quality of Life. *Životné prostredie*, 39(6), 315–318. <https://doi.org/10.2478/v10285-012-0006-3>
- Benson, M. – O'Reilly, K. (2009) Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *The Sociological Review*, 57(4), 608–625. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>
- Benson, M. – Osbaldiston, N. (2014) *Understanding Lifestyle Migration: Theoretical Approaches to Migration and the Quest for a Better Way of Life*. London: Palgrave Macmillan.
- Champion, T. (1998) Studying Counterurbanisation and the Rural Population Turnaround. In Boyle, P. – Halfacree, K. (szerk.) *Migration into Rural Areas: Theories and Issues*. Chichester: Wiley, 21–40.
- Csurgó B. (2013) Vidéken lakni és vidéken élni. A városból vidékre költözők hatása a vidék átalakulására: a város környéki vidék. Budapest: Argumentum.
- Csurgó B. – Légmán A. (2015) Lokális közösség, megtartó közösség. Elméleti megközelítések a lokális közösség integráló szerepének vizsgálatához egy vidéki településen. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 2015(4), 51–66. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2015.4.50>
- Csurgó B. – Nagy Kalamász I. (2007) A szolgáltató vidék: a Művészetek Völgye és az etyeki bor- és gasztronómiai fesztiválok. In Kovách I. (szerk.) *Vidékiek és városiak*. Budapest: L'Harmattan – MTA PTI, 67–84.
- Csurgó B. – Horzsa G. – Megyesi B. (2022) A vidékimázs és helyi identitás kutatásának lehetőségei és módszerei. *Szociológiai Szemle*, 32(1), 15–40. <https://doi.org/10.51624/szocszemle.2022.1.2>
- Davies, A. (2008) Declining Youth In-Migration in Rural Western Australia: The Role of Perceptions of Rural Employment and Lifestyle Opportunities. *Geographical Research*, 46(2), 162–171. <https://doi.org/10.1111/j.1745-5871.2008.00507.x>
- Dupcsik Cs. – Tóth O. (2008) Feminizmus helyett familizmus. *Demográfia*, 51(4), 307–328.
- Edington, E. D. (1970) Disadvantaged Rural Youth. *Review of Educational Research*, 40, 69–85. <https://doi.org/10.2307/1169577>
- Eimermann, M. (2013) Lifestyle Migration to the North: Dutch Families and the Decision to Move to Rural Sweden. *Population, Space and Place*, 21(1) 68–85. <https://doi.org/10.1002/psp.1807>
- Fejős Z. – Szijártó Zs. (2002) *Egy tér alakváltozásai: esettanulmányok a Káli-medencéről*. Budapest: Néprajzi Múzeum.
- Flognfeldt, J. (2006) Second Homes, Work Commuting and Amenity Migrants in Norway's Mountain Areas. In Moss, L. A. G. (szerk.) *The Amenity Migrants: Seeking and Sustaining Mountains and Their Cultures*. Wallingford: CABI, 232–244. <https://doi.org/10.1079/9780851990842.0232>
- Halfacree, K. (2006) Rural space: Constructing a three-fold architecture. In Cloke, P. – Marsden, T. – Mooney, P. (szerk.) *Handbook of Rural Studies*. SAGE, 44–62. <https://doi.org/10.4135/9781848608016.n4>
- Hines, J. D. (2010) Rural gentrification as permanent tourism: The creation of 'New' West Archipelago postindustrial culture space. *Environment and Planning*, 28, 509–523. <https://doi.org/10.1068/d3309>
- Járosi K. (2006) Felkerekedni egy másik világba. Rezidenciaturisták, élmény- és jóléti migránsok magyarországi falvakban. *Regio*, 17(3), 116–139.
- Kovách I. (2012) *A vidék az ezredfordulón*. Budapest: Argumentum.
- Kovách I. (szerk.) (2017) *Társadalmi integráció. Az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet: Belvedere Meridionale.

- Kovács I. (szerk.) (2020) *Integrációs mechanizmusok a magyar társadalomban*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum.
- Kovács I. – Hajdu G. – Gerő M. – Kristóf L. – Szabó A. (2016) A magyar társadalom integrációs és rétegződésmoდეllei. *Szociológiai Szemle*, 26(3), 4–27.
- Kovács T. – Bodnár Zs. (2016) Erdőbénye: A hagyományos és a posztmodern falu között félúton. *A Falu*, (31)3, 31–48.
- Lange, N. D. – Olivier, T. – Geldenhuys, J.L. – Mitchell, C. (2012) Rural school children picturing family life. *Perspectives in Education*, 30, 79–89. <https://doi.org/10.38140/pie.v30i1.1740>
- Lennert J. – Farkas J. Zs. (2018) *Az éghajlatváltozás várható hatása a magyarországi belső migrációs folyamatokra*. Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete. Elérhető: https://nater.mbfz.gov.hu/sites/nater.mfgy.hu/files/files/Belso_migracio_NATeR2.pdf [Letöltve: 2022-05-16].
- Librová, H. (1994) *Pestří a zelení – kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Brno: Veronica,
- Librová, H. (2003) *The Lax and Infirmed*, Brno: Doplnék Publishing.
- Moss, L. A. G. (1994) Beyond tourism: The amenity migrants. In Mannermaa, M. – Inayatullah, S. – Slaughter, R. (szerk.) *Coherence and chaos in our uncommon futures: Visions, means, action. Finland Futures Research Centre Turku School of Economics and Business*, Turku, 121–128.
- Moss, L. A. G. (2014) The rural change agent amenity migration: Some further explorations. In Moss L. A. G. – Glorioso R. (szerk.) *Amenity migration. Transforming rural culture, economy and landscape*. Canada, The New Ecology Press, 11–30.
- Müller, D. K. (2006) Amenity migration and tourism development in the Tärna Mountains, Sweden, In Moss, L. A. G. (szerk.) *The amenity migrants: Seeking and sustaining mountains and their cultures*, Wallingford, UK and Cambridge, USA, CABI Publishing. 45–58.
- Ngan, L. – Chan, A. (2022) Transnational Familyhood and Migration Strategies among Parachute Kids-turned-Parents from Hong Kong. *Asian Studies Review* 46(2), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10357823.2021.1937939>
- Novotná, M. – Preis, J. – Kopp, J. – Bartoš, M. (2013) Changes in migration to rural regions in the Czech Republic: position and perspectives. *Moravian Geographical Reports*, 21(3), 37–54. <https://doi.org/10.2478/mgr-2013-0015>
- Pavelka, J. – Draper, D. (2015) Leisure negotiation within amenity migration. *Annals of Tourism Research*, 50. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.11.013>
- Pederson, H. D. – Gram, M. (2018) ‘The brainy ones are leaving’: the subtlety of (un)cool places through the eyes of rural youth. *Journal of Youth Studies*, 21(5), 620–635. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1406071>
- Perlik, M. (2006) The Specifics of Amenity Migration in the European Alps. In Moss, L.A.G. (szerk.) *The Amenity Migrants: Seeking and Sustaining Mountains and Their Cultures*. Wallingford, UK: CABI Publishing, 215–231.
- Phillips, M. (1993) Rural gentrification and the processes of class colonisation. *Journal of Rural Studies*, 9(2), 123–140. [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90026-g](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90026-g)
- Powell, M.A. – Smith, A.B. – Taylor, N. (2016) Rural Childhood in New Zealand: A Unique Site of Children’s Agency and Social Participation. *Children Australia*, 41, 275–284. <https://doi.org/10.1017/cha.2016.32>
- Roscigno, V.J. – Crowle, M.L. (2009) Rurality, Institutional Disadvantage, and Achievement/Attainment. *Rural Sociology*, 66, 268–292. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2001.tb00067.x>
- Schulze, G. (2000): Élménytársadalom. A jelenkor kultúrszociológiája. A mindennapi élet esztétizálódása. *Szociológiai Figyelő*, 4(1–2), 135–157.
- Shamsuddin, M.S. – Said, I. (2008) Middle childhood children interaction with home and neighborhood gardens in urban and rural setting. In 2nd International Conference on Built Environment in Developing Countries, Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang, 1976 –1990. Elérhető: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://eprints.usm.my/34937/1/HBP50.pdf> [Letöltve: 2022-05-16].
- Smith, M. K. – Csurgó B. (2021) The value of cultural ecosystem services in a rural landscape context. *Journal of Rural Studies* 86(1), 76–86. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.05.030>
- Stockdale, A. (2010) The Diverse Geographies of Rural Gentrification in Scotland. *Journal of Rural Studies*, 26(1), 31–40. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.04.001>
- Strauss, A. L. – Corbin, J. (1998) *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. London: SAGE.

- Szijártó Zs. (2002) Turizmus és regionalizmus a Káli-medencében. Egy kutatás tapasztalatai, In Fejős Z. – Szijártó Zs. (szerk.) *Egy tér alakváltozásai. Esettanulmányok a Káli-medencéből*. Budapest: Néprajzi Múzeum, 7–21.
- Tomay K. (2008) Dzsentrifikáció Budapesten az ezredfordulón: a belső-pesti területek átalakulása. PhD disszertáció. Kéziratban. Budapest: ELTE TáTK.
- Tomay K. – Völgyi B. (2022) Közösség és dzsentrifikáció egy vidéki településen. *Szociológiai Szemle*, 32(1), 65–87. <https://doi.org/10.51624/szocszemle.2022.1.4>
- Tomay K. – Orbán É. (2024) A vidéki dzsentrifikáció hazai volumene és a turizmus típusai, 2001 és 2022 között. *Területi Statisztika*, 64(2), 212–235. <https://doi.org/10.15196/ts640204>
- Torkington, K. (2012) Place and Lifestyle Migration: The Discursive Construction of ‘Glocal’ Place-Identity. *Mobilities*, 7(1), 71–92. <https://doi.org/10.1080/17450101.2012.631812>
- Utasi Á. (1984) Életstílus-csoportok, fogyasztási preferenciák. *Műhelytanulmányok*. Budapest: Társadalomtudományi Intézet.
- Utasi Á. (2005) Az életmód kérdései. In Bayer J. – Jávori I. – Utasi Á. (szerk.) *Társadalomismeret*, Budapest: Dinasztia Tankönyvkiadó, 156–220.
- Woods, M. (2006) Political networks and rural politics. In Cloke, P. – Marsden T. – Mooney, P. (szerk.) *Handbook of Rural Studies*. SAGE, 421–437

FÜGGELÉK

Értéklista – interjúalanyoknak átadott

VALLÁS

HAGYOMÁNY

BIZTONSÁG

FENNTARTHATÓSÁG

TÁRSADALOM

KULTÚRA

POLITIKA